

Päivi Vitikka

Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan strategia 2005 - 2020

SISÄLLYSLUETTELO

	<i>sivu</i>
1 TAUSTAA	2
1.1 Elintarvikestrategian lähtökohdat ja tarkoitus	2
1.2 Toimintaympäristön treندهjä ja haasteita	4
2 NYKYTILAN ANALYYSI JA KEHITYSTARPEET	7
2.1 Nykytilan analyysi	7
2.2 Kriittiset kehitystarpeet	7
2.2.1 Yritykset	
2.2.2 Toimintaympäristö	9
3 POHJOIS-POHJANMAAN ELINTARVIKESTRATEGIA 2020	11
3.1 Visio	11
3.2 Toiminnan tavoitetila	11
3.3 Kehittämisen painoalat ja avaintoimenpiteet	13
3.3.1 Yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen	14
3.3.2 Koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen panostaminen	14
3.3.3 Markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen vahvistaminen	15
4 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	16

LIITTEET

- Liite 1. Asiantuntija- ja yrityshaastattelut
- Liite 2. Elintarvikeala Pohjois-Pohjanmaalla
- Liite 3. Elintarvikealan hankkeet Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2004
- Liite 4. Elintarvikeyritykset toimialoittain ja maakunnittain 2004
- Liite 5. Elintarvikestrategiat/-ohjelmat maakunnittain

1 TAUSTAA

Elintarvikestrategiaan on kirjattu Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan visio ja tavoitteet vuoteen 2020 sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Strategiassa on sovittu yhteisistä elintarvikealan kehittämisen painoaloista maakunnan elintarvikealan aseman ja kansainvälistymisen kehittämiseksi.

1.1 Elintarvikestrategian lähtökohdat ja tarkoitus

Elintarvikealaa kehittävät Pohjois-Pohjanmaalla yhteistyössä alueen yritysten kanssa Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulun lääninhallitus, Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus, ProAgria Oulun Maaseutukeskus, Oulun yliopisto, MTT Ruukin tutkimus-asema, Maaseudun osaamisverkosto Oras, Ouluseutu Yrityspalvelut, seutukunnat ja Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä.

Elintarviketyöohjelma on EMOTR-rahoitteinen Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen, seutukuntien ja valtakunnallisen Elintarvikealan osaamiskeskus ELO:n rahoittama kehityshanke, joka on yksi neljästä Pohjois-Pohjanmaalla toteutettavasta työohjelmasta. Elintarviketyöohjelmahanketta hallinnoi Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä (OSAKK). Elintarviketyöohjelman tärkeimpänä tehtävänä on ollut kehittää, edistää ja tukea seutukunnallista, maakunnallista, ylimaakunnallista ja valtakunnallista elintarviketuotantoa.

Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan kehittämisohjelma vuosille 2000 - 2006 liittyi Pohjois-Pohjanmaan Maatilatalouden kehittämisstrategian teemaohjelmiin. Kehittämisohjelman painoalana oli osaamisen tason nostaminen elintarviketeollisuudessa, markkinoinnissa, tuotekehityksessä sekä laadun ja kansainvälistymisen alueilla. Kehittämisohjelman valmistumisen jälkeen on nähty tärkeäksi päivittää elintarvikestrategia, jolla vastataan tulevaisuuden pitkän tähtäimen haasteisiin elintarvikealan kilpailukentässä. Strategiapäivityksen keskeisenä tavoitteena on ollut löytää elintarvikealalta ne painoalat, joiden kehittämiseen maakunnassa keskitytään.

Elintarvikestrategiatyöryhmään kuuluivat seuraavat henkilöt: Juhani Mankinen (OSAKK, puheenjohtaja), Tarja Bäckman (Pohjois-Pohjanmaan liitto), Jari Isotalus (Ylivieskan seutukunta), Mikko Koskela (Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus), Markku Koski (Nivala-Haapajärven seutukunta), Jaakko Kuuluvainen (Ruokapohjola Oy), Liisa Myllykoski (Oulun yliopisto), Pirkko Oilinki-Nenonen (Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus), Heikki Ojala (Pohjois-Pohjanmaan liitto), Jorma Orvola (Kotivara Oy), Seppo Rainisto (asiantuntijajäsen, Meritleader Int. Oy), Raisa Romppanen (Oulun lääninhallitus), Maire Saukko (Pohjois-Pohjanmaan ammattiopilaitos, 1.1.2005 alkaen Oulun seudun ammattiopisto, Myllytullin yksikkö), Pirkko Suhonen (Medipolis GMP Oy), Maija-Liisa Tausta-Ojala (ProAgria Oulun Maaseutukeskus, Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus, puheenjohtaja 13.12.2004 alkaen), Markku Tuuli (Maustaja Oy), Heikki Åkerlund (Ouluseutu Yri-

tyspalvelut) ja Päivi Vitikka (OSAKK, työryhmän sihteeri). Lisäksi mukana on ollut monia elintarvikealan yrittäjiä, toimijoita ja asiantuntijoita. Strategiatyön pohjustukseksi tehtiin haastatteluselvitys Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan nykytilasta ja kehitystarpeista. Selvitykseen haastateltiin 41 keskeistä Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan toimijaa kesällä 2004. Puolet haastatteluun osallistuneista oli elintarviketoimialalla toimivien yritysten edustajia ja puolet muita alan asiantuntijoita. Syksyllä 2004 suoritettiin vielä kuusi eri asiayhteyksiä täydentävää haastattelua. Yhteensä haastatteluja tehtiin 47 (liite 1). Haastatteluselvityksen pohjalta työ konkretisoitui strategia-asiakirjaksi. Marraskuussa 2004 käytiin laaja lausuntokierros. Saatujen lausuntojen pohjalta strategia täydennettiin ja viimeisteltiin. Strategiatyön merkeissä työryhmä kokoontui 14 kertaa.

Elintarvikestrategiatyöryhmä kiittää kaikkia yhteistyösapuolia aktiivisesta osallistumisesta Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan strategian valmisteluun ja toivoo tiivistä yhteistyötä myös strategian toteuttamisessa!

Oulussa maaliskuussa 2005,

Päivi Vitikka
elintarvikekoordinaattori, OSAKK, ELO Pohjois-Pohjanmaa

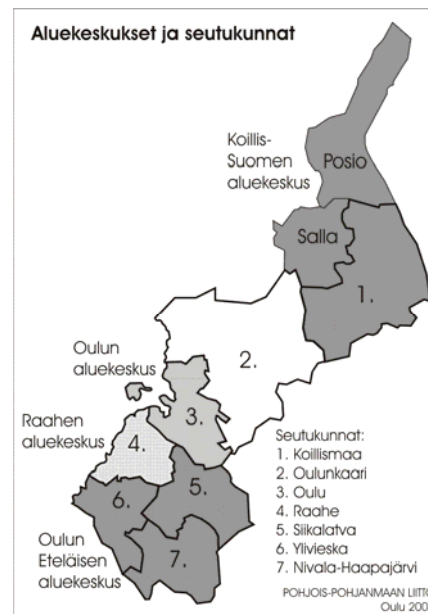
1.2 Toimintaympäristön trendejä ja haasteita

Yritysrekisterin mukaan Suomessa on lähes 2400 elintarvikealan yritystä, joista noin 2000 työllistää alle 250 henkilöä (Tilastokeskus 2004). Osa yrityksistä ei näy tilastossa, koska ne eivät ole liiketoiminnan pienuuden johdosta alv-velvollisia. Valmistusta voidaan harjoittaa myös maataloilla ns. monialayrityksissä, joiden verotus tapahtuu maatalousverolakien mukaan. Pieniä alle 20 henkilöä työllistäviä elintarvikealan yrityksiä on arvioitu olevan noin 2900, joista 80 % on alle viisi henkilöä työllistäviä (Liite 4). Tilastokeskuksen tilaston mukaan suuri osa elintarvikealan pk-yrityksistä sijaitsee maaseudulla. Yrityksiä on lopetettu samaan tahtiin kuin uusia on perustettu. Elintarvikealan pk-yritystoiminta on hyvin perinteistä, ja tuoteinnovaatioita näyttää kehittyvän vähemmän kuin useilla muilla aloilla.¹

Elintarviketeollisuus Suomessa työllistää noin 38 000 henkilöä (Elintarviketeollisuusliitto 2004), ja tuotannon bruttoarvo on noin 8,7 mrd € (Elintarviketeollisuusliitto 2002). Elintarvikeala on työllistäjänä maamme kolmanneksi suurin, ja tuotannon mukaan mitattuna neljänneksi suurin toimiala. Sillä on suuri merkitys kansantaloudessa työllistäjänä ja kotimaisen raaka-ainetuotannon jalostajana. Raaka-aineista on 85 % kotimaisia. Elintarvikkeiden tuonti on kuitenkin kasvanut 1990-luvun lopulta vientiä enemmän.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntasuunnitelmasa 2020 määrittää maakunnan visio ja tahoilla. Päämäärä kiteytyy ydinstrategiaan: Pohjois-Pohjanmaa on alueiden ja yhteistyön maakunta. Tasapainoisesti kehittyneen Pohjois-Pohjanmaan päämäärään pyritään omaehtoisella alueiden ja toimijoiden yhteistyöllä, jota tuetaan sekä kansallisin että EU:n kehittämistoimin.

Oulun seudulla sekä kullakin aluekeskuksella – Oulun Eteläisellä, Raahen seudulla ja Koillis-Suomella – on omat vahvuutensa ja erityispiirteensä sekä alueelle luontainen elinkeino- ja palvelurakenne. Kaikki aluekeskukset ovat onnistuneesti löytäneet oman profiilinsa alueilla toimivien yritysten ja osaamisen, aikaisemman toiminnan ja vahvuuksien sekä uusien kehittämissuunnitelmien panostusten perusteella.

¹ Elintarvikealan pk-yritysten markkinoinnin ongelmia ja tutkimustarpeita selvittäneen työryhmän muistio 2004: Esitys tutkimusohjelman perustamiseksi vuosille 2005 - 2007.

Näitä vahvuuksia hyödyntäen aluekeskukset valitsevat myös elintarvikealan kehittämisestä koskevat painopistealueet.

Elintarvikealan toimintaympäristössä vaikuttavista trendeistä voidaan nostaa esille keskeisiä tulevaisuuden haasteita, joihin myös Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan on pystyttävä vastaamaan:

- Omavalvonta ja laadunvalvonta korostuvat kilpailukeinoina.
- Ekologisesti ja eettisesti kestävään tuotantoon liittyvät kysymykset nousevat esille (ympäristökuormitus, luomutuotannon terveellisyys, turvallisuus, ympäristövaikutukset).
- Kaupan ketjuuntuminen ja kansainvälistyminen ohjaavat toimintaa.
- Isot tuottajat kansainvälistyvät ja pienet erikoistuvat sekä verkottuvat.
- Erikoistuminen avaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia.
- Lihateollisuudessa osa tuotannosta siirtyy Baltiaan.
- Terveysvaikutteisten tuotteiden ja niiden ainesosien suosio lisääntyy. Funktionaaliset elintarvikkeet ovat elintarviketeollisuuden nopeimmin kasvava osa keskimääräisen vuosikasvun ollessa noin 7 % (koko elintarviketeollisuuden kasvu 1 - 2 %).² Terveellisyys, turvallisuus, eettisyys ja vaivattomuus liitetään arvoina ruokaan. Terveellisyyttä ja sairauksien ennaltaehkäisyä painotetaan tutkimuksessa ja tuotekehityksessä.

² **ETLA No. 915: Hannu Hernesniemi: Funktionaalisten elintarvikkeiden klusteri. Esiselvitys 31.5.2004.**

Tiivistelmästä: ”Suomalaiselle elintarviketeollisuudelle funktionaaliset elintarvikkeet ovat strateginen kasvusuunta, joka voi auttaa yrityksiä selviytymään kansainvälisessä kilpailussa. Ottaen huomioon kansantalouden pienen koon Suomi on funktionaalisten elintarvikkeiden kärkimaa Euroopassa. Funktionaalisia elintarvikkeita on kehitetty ja tuotu markkinoille runsaasti, noin 100. Suuretkin suomalaiset yritykset ovat kansainvälisessä mitassa suhteellisen pieniä, mutta voivat kasvaa niche-tuotteissa johtaviksi yrityksiksi. Pk-yritysten syntyä ja siirtymistä funktionaaliseen tuotantoon on tuettava. Ne tarvitsevat apua tutkimusten tulosten hyödyntämisessä, tuotteiden kliinisessä testaamisessa, koevalmistuksessa ja tuotteistamisessa sekä alkuvaiheen markkinoinnissa.”

Nutrition Business Journalin **määritelmä** funktionaalisille elintarvikkeille: Funktionaalisia elintarvikkeita ovat ruoat, jotka on tehty ravitsevammaksi lisäämällä ainesosia tai rikastamalla ainesosia sellaiselle tasolle, joka parantaa terveyttä ja/tai suorituskykyä tai tuotteet, joita markkinoidaan niiden luontaisten funktionaalisten ominaisuuksien takia. Suomessa monet asiantuntijat, viranomaiset ja yritykset määrittelevät funktionaaliset elintarvikkeet terveysvaikutteisiksi, mikä rajaa funktionaalisen elintarvikkeen suppeammaksi. Terveysvaikutteisella tarkoitetaan Suomessa elintarviketta, jossa on sellainen ainesosa tai ominaisuus, jolla on myönteinen vaikutus – funktio. Vaikutus pitää olla tilastollisesti merkittävä ja osoitettu kahdessa riippumattomassa kliinisessä testissä, jotka on tehty normaalilla päiväannoksella ja normaaleissa käyttöolosuhteissa riittävälle populaatiolle. On esitetty mielipiteitä, että funktionaalisten elintarvikkeiden määritelmä pitäisi olla väljempi, mikä parantaisi pk-yritysten liiketoimintamahdollisuuksia ja antaisi mahdollisuuden markkinoida kuluttajan terveysvaikutteisiksi mieltämiä elintarvikkeita tai sellaisia, joilla perinteisesti on ajateltu olevan myönteisiä terveysvaikutuksia. (ETLA No. 915 31.5.2004: Esiselvitys funktionaalisten elintarvikkeiden klusterista. Hannu Hernesniemi). Ravitsevus, turvallisuus ja terveys ovat keskeisiä määritteitä.

- Yksilöllinen herkuttelu ja nautiskelu korostuvat ravintolaruokailussa, mikä tulee lisääntymään.
- Kotimaan kilpailun kiristyminen johtaa kansainvälistymisen tarpeen lisääntymiseen.
- Pikaruokailun suosio kasvaa.
- Paikallisuuden, lähiruoka-ajattelun ja matkailun lisääntyminen antavat uusia liiketoimintamahdollisuuksia (kokonaisedullisuus).
- Tuotannossa prosessiautomaation, sisältäen sekä mittaustekniikan että ohjauksen, merkitys kasvaa. Mittaustekniikassa esim. soft-sensoreiden kehittämiseen tullaan panostamaan.
- Tuoteryhmäkohtaisesti markkinat tulevat muuttumaan. Teollisten elintarvikkeiden ryhmistä erityisen selvästi on noussut mm. pakasteiden, leipomotuotteiden ja lihatuotteiden tuonti. Esimerkiksi siipikarjan lihan kulutus on kasvanut nopeasti ja kasvaakin ohi naudanlihan.
- Juuston ja jäätelön sekä kalatuotteiden kulutus on kasvanut, samoin kuin mehujen, virvoitusjuomien, perunatuotteiden sekä luomutuotteiden kulutus. Kasvavia kokonaismarkkinoita ovat myös valmisruoat ja etniset ruokatavarat.
- Kuluttajalähtöisen tuotannon merkitys kasvaa sairauksien, allergioiden sekä elämäntapojen ja -katsomusten vuoksi. Esimerkiksi lähiruoan, erityisruokavalmisteiden ja etnisten ruokavalioiden suosio lisääntyy antaen uusia mahdollisuuksia tuotteistamiseen.
- Turvallisuusriskit lisääntyvät, jolloin elintarvikkeiden puhtaus ja turvallisuus korostuvat terveellisyyden ohella.
- Minimaalinen prosessointi tuotteiden säilyvyyden varmistamisessa sekä uudet pakkaustekniikat tulevat käyttöön.
- Puhtaan veden merkitys korostuu ja sen käyttötarve lisääntyy. Pohjois-Pohjanmaan puhtaat vesivarat antavat riittäviä toimintamahdollisuuksia elintarviketeollisuudelle (lähdevesi, juomateollisuus, muu elintarviketeollisuus).
- Bioteknisten menetelmien kehittyminen vaikuttaa tuotannon kasvuun ja monipuolistumiseen, uusien raaka-aineiden hyödyntämiseen sekä terveysruokien kehittämiseen.
- Pienten talouksien määrä kasvaa ja väestön ikärakenne muuttuu siten, että vanhusten osuus väestöstä kasvaa (pakkauskojen tarkistaminen).
- Keskisuuri elintarviketeollisuus on häviämässä. Lähes jokaisella elintarviketeollisuuden alatoimialalla on muutama suuri yritys ja paljon pieniä, usein heikosti kannattavia yrityksiä. Kilpailuympäristön muuttuminen voi toisaalta tarjota keskisuurille yrityksille liiketoimintamahdollisuuksia kaupan omien merkkien valmistajana.¹

¹ Elintarvikealan pk-yritysten markkinoinnin ongelmia ja tutkimustarpeita selvittäneen työryhmän muistio 2004: Esitys tutkimusohjelman perustamiseksi vuosille 2005 - 2007.

2 NYKYTILAN ANALYYSI JA KEHITYSTARPEET

2.1 Nykytilan analyysi

Nykytilan analyysi perustuu haastatteluselvitykseen, joka tehtiin kesäkuussa 2004 haastatteleamalla puhelimitse 41 keskeistä Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan toimijaa maakunnan elintarvikealan nykytilasta ja kehitystarpeista. Puolet haastatelluista oli elintarvikealalla toimivien yritysten edustajia ja puolet muita alan asiantuntijoita. Elintarvikealan SWOT Pohjois-Pohjanmaalla on esitetty taulukossa 1.

2.2 Kriittiset kehitystarpeet⁴

2.2.1 Yritykset

- Tuotekehityksen tehostaminen olemassa olevan tuotannon kehittämiseksi.
- Raaka-aineiden optimaalinen käyttö, jätteiden synnyn minimointi ja sivutuotteiden (esimerkiksi peruna-, vilja-, kala- ja marja- ja luonnon raaka-aineista saatavat sivutuotteet) tuotteistaminen ympäristömyötäisiä ja turvallisia prosesseja käyttäen.
- Uusien pakkaustekniikoiden kehittäminen.
- Biotekniikan erikoistuotteiden, vaikuttavien ainesosien ja uusien prosessi-sovellusten kehittäminen.
- Erikoistuneiden jalostusyksiköiden kehittäminen ja tuotteiden valmistus asiakasryhmille asiakaslähtöisesti.
- Osaamisen lisääminen sekä elintarvikealan korkea-asteen koulutuksen että raaka-ainetuottajien ja jalostajien koulutuksen⁵ avulla.
- Liiketoiminta- ja teknologiaosaamisen kehittäminen.
- Yritystoiminnan elvyttäminen pohjautuen maakunnan omien raaka-aineiden hyödyntämiseen.
- Alihankinta- ja sopimusvalmistustoiminnan lisääminen suurille kauppaketjuille.

⁴ Elintarvikealan pk-yritysten toimintaympäristö 2004 -selvityksessä (Minna-Maaria Hiekkataipale) pk-yritykset ovat kiinnostuneita laajentamaan liiketoimintaa tulevaisuudessa lähinnä kotimaassa. Liikevaihdon kasvattaminen, tuotantomäärien lisääminen sekä henkilökunnan kehittäminen kuuluvat keskeisiin kehittämistavoitteisiin. Liiketoimintaa vaikeuttavia tekijöitä ovat neuvotteluvoiman puute markkinoille pääsystä, viranomaissäädökset, asiakkaiden riittämättömyys markkina-alueella, rahoituksen riittävyys ja riskinottokyky.

⁵ Elintarvikelain uudistuksen myötä vuodesta 2006 alkaen sen soveltamisalan piiriin tulevat myös alkutuotantoyritykset.

Taulukko 1. Elintarvikealan SWOT Pohjois-Pohjanmaalla⁶

Suurimmat vahvuudet	Keskeiset heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> • Perunaan perustuva tuotanto • Siemenperunan osaamisalue • Hyvä, monipuolinen ja puhdas raaka-ainepohja, kuten maito, liha, vilja • Prosessi- ja ympäristötekniikan sekä biotekniikan ja informaatiotekniikan osaaminen ja sovellusmahdollisuudet • Erikoistuotteet alueen raaka-aineista • Yrittäjähenkisyys • Luomuviljelyllä hyvä maine • Puhtaus (esim. vesi), tautivapaus (talven vaikutus) • Koulutettua ja motivoitunutta – vielä nuorta - työvoimaa saatavilla 	<ul style="list-style-type: none"> • Elintarvikealalta puuttuu klusteristrategia • Elintarvikealan korkeamman opetuksen puute, tutkimuksen ja tuotekehityksen vähäisyys • Suuri ja keskisuuri jalostusteollisuus puuttuvat • Yhteistyön puute yritysten välillä • Yrittäjien tietotaito ja kokemus riittämätön • Alueella ei ole suuria tuotekehitystä tekeviä peruselintarvikealan yrityksiä • Veturiyritysten vähäisyys • Suuruuden logiikka ei toimi vallitsevassa pienimuotoisessa tuotannossa. Pitkät etäisyydet • Puutteellinen markkinointi- ja liiketoimintaosaaminen • Kaupan keskittyminen valtakunnallisiin tuotemerkkeihin • Elintarvikeyrityksien vahvan toimintakulttuurin puuttuminen
Parhaat mahdollisuudet	Suurimmat uhkatekijät
<ul style="list-style-type: none"> • Funktionaalisten elintarvikkeiden tutkimus- ja yritystoiminta • Uuden teknologian soveltaminen elintarviketuotantoon ja -palveluihin • Asiakaslähtöisen markkinointiosaamisen ja tuotekehityksen kehittäminen • Raaka-aineet ja erikoistuott. kohdemarkkinoille • Lähialuevienti • Yhteistyön kehittäminen ja verkottuminen • Tuottajaverkoston muodostaminen • Luonnontuoteala • Asiakaslähtöisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan tehostaminen • Lähiuokamarkkinat⁷ • Matkailutoimialan hyödyntäminen yhteistyössä; luonnonantimet elämyksenä • Pohjoisen mielikuvat • Maailman pohjoisin viljatuotantoalue • Turvallisuus ja laatu • Ravitsemuksellisuus ja terveellisyys • Suurkeittiöiden tukeminen käyttämään paikallisia raaka-aineita 	<ul style="list-style-type: none"> • Jalostustoimintaa siirtyy pois maakunnasta, jolloin maakunta jää enenevässä määrässä raaka-aineen tuottajaksi • Maataloustuotannon määrän vähenemishuaka, jolloin pohjoisen raaka-aineita ei olisi riittävästi saatavana jalostajille. Tukitaso turvattu vuoteen 2013 (liha ja maito) • Lyhyen tähtäimen suunnittelutalous ja tuotannon keskittyminen • Osto- ja kulutusympäristön muutos ja kuluttajien arvojen muuttuminen ovat sekä mahdollisuus että uhka • Mahdolliset kustannuspaineet elintarviketuotannon kasvun johdosta

⁶ Haastatteluselitys Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan nykytilasta ja kehitystarpeista. Raportti 18.6.2004. Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän elintarvikeohjelma.

⁷ Vuosina 2004 - 2007 kohdennetaan voimavaroja lähiruoka-logistiikka-tuottaja-yhteistyö -toimintaan (Ruoka-Suomi).

2.2.2. Toimintaympäristö

- Pohjois-Pohjanmaan liitto edistää aluekehitysvastuullisena viranomaisena painotusten löytämistä ja yhteistä kehittämistä. Markkinointiosaamisen kehittäminen muun koulutuksen kanssa on keskeinen kehittämishaaste.
- Alueellisen tutkimustoiminnan aktivoiminen ja kohdistaminen painoaloille kriittisen osaamismassan saavuttamiseksi ja elintarvikeklusterin kehittämiseksi.
- Biotekniikan, informaatiotekniikan, elektroniikan, materiaalitieteiden sekä lääketieteen osaaminen ja tutkimus saatetaan tukemaan elintarvikealan innovaatioiden syntymistä sekä tuoteturvallisuuden ja laadun edistämistä (esimerkiksi nopeat, spesifiset analyysit ja mittaukset raaka-aineiden, prosessien ja tuotteiden arvioinnissa).
- Luonnonvaraisten raaka-aineiden keruun organisointiin ja jalostukseen panostaminen.
- Lähialueyhteistyön kehittäminen.
- Alueen toimijoiden verkottuminen.
- Tuottajaverkostojen muodostaminen.
- Yhteismarkkinoinnin ja logistiikan kehittäminen.
- Matkailualan yhteistyön tehostaminen.
- Mikroyritysten perustamisen aktivointi ja toimintaedellytysten varmistaminen
- Erilaisten rahoituslähteiden hyödyntäminen.

Pohjois-Pohjanmaalla on runsaasti monipuolista osaamista ja raaka-ainepohjaa, joita hyödyntämällä ja yhdistämällä on mahdollista rakentaa profiililtaan erottuva ja kilpailukykyinen elintarvikeklusteri. Kuviossa 1 esitetään maakunnan elintarvikealan keskeiset kehityskärjet, joka ovat toimineet elintarvikestrategian elementteinä.

MAHDOLLISUUKSIA	<ul style="list-style-type: none"> • Kapeat erikoissektorit • Vaikuttavat ainesosat • Kaupan merkit • Private labels • Rahtityö-sopimusvalmistus • Suurkeittiö-ruokakomponentit • Lisensointi 	
MARKKINOINTI JA BRÄNDIT	<ul style="list-style-type: none"> • Pohjoisen mielikuvat • Markkinointivalmennus • Matkailuyhteistyö • Kansainvälisyys • Lähiruoka • Kattobrändi • Yhteistyö 	
TUOTEKEHITYS	<ul style="list-style-type: none"> • Korkea jalostusaste • Funktionaalisuus • Elämyksellisyys • Wellness-tuotteet • Uudet tekniikat • ICT • Kulinaariset ruoat • Biotekniikka • Lääketiede • Geenitekniikka 	
KOULUTUS	MIKROYRITYSTEN SYNNYTTÄMINEN	KÄRKIYRITYKSET
JALOSTUS- JA ALKUTUOTANTO	<ul style="list-style-type: none"> • Peruna • Liha • Kala • Maito • Vilja • Vihannekset • Viljelty marja • Luonnontuotteet 	<ul style="list-style-type: none"> • Laatu, puhtaus • Ympäristömyötäiset ja turvalliset prosessit • Yhdistelmäjalosteet • Teollinen luomu • Erikoisjalostajat • Yhteistyöverkostot (logistiikka, jalostus)

Kuvio 1. Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan strategisia kehityskärkiä.

3. POHJOIS-POHJANMAAN ELINTARVIKESTRATEGIA 2020

3.1 Visio

Pohjois-Pohjanmaan elintarvikeklusterin kansallinen ja kansainvälinen menestys perustuu monitieteisen tutkimuksen hyödyntämiseen eri toimialoilla sekä vahvaan liiketoiminta- ja markkinointiosaamiseen. Tuotekehitys on innovatiivista, asiakaslähtöistä ja tuoteturvallisuutta korostavaa. Toimijat ovat verkottuneet vahvasti ja hyödyntävät pohjoisen puhtaita raaka-aineita. Elintarvikealalla on lukuisia myös kansainvälisesti tunnettuja maakunnan brändejä.

Vision tavoitteiden mukaiseen menestykseen pääsemiseksi maakunnassa panostetaan elintarvikealalla markkinointiosaamiseen ja brändimielikuvien kehittämiseen. Lisäksi elintarvikealan koulutus, markkinointiosaaminen, jalostusasteen nostaminen ja toimijoiden verkottuminen ovat tärkeitä kehittämiskohteita tulevaisuudessa.

Elintarvikealan strategiassa keskitytään olemassa olevaan, kehityskelpoiseen ja kasvuhakuiseen yrityskantaan. Tällaisten yritysten toimintaedellytyksiä vahvistetaan monitieteisellä tutkimuksella. Tuotekehityksessä hyödynnetään parasta mahdollista käytettävissä olevaa tekniikkaa. Paikallinen (turvallinen ja ekologinen) alkutuotanto ja jalostus toimivat tiiviissä yhteistyössä elintarviketeollisuuden kanssa hyödyntäen paikallisia raaka-aineita (maito, kala, peruna, liha, vilja ja luonnontuotteet).

3.2 Toiminnan tavoitela

Maakunnassa on 2 - 3 kansainvälisesti kilpailukykyistä kehittämisaluetta elintarvikealalla. Pohjois-Pohjanmaalla toimii useita keskisuuria alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti hyvin menestyviä yrityksiä, jotka ovat vahvasti verkottuneet keskenään. Maakuntaan on syntynyt 10 - 15 kehittyvää jalostajaa, jotka valmistavat tuotteita myös vientiin. Elintarvikeyrityksien erikoistunut ja monipuolistunut erikoistunut niin, että maakunnassa on toimiva elintarvikeklusteri. Sen toiminnassa huomioidaan ekologisesti ja eettisesti kestävä kehitys ja tuotanto.

Elintarvikealan raaka-aineista ja prosessien sivutuotteista hyödynnetään jakeita, joita käytetään innovatiivisesti elintarvikkeissa. Yritykset ovat verkottuneet raaka-aineen saannin varmistamiseksi teolliseen tuotantoon. Elintarvikejalostajat ja matkailuelinkeino toimivat kiinteässä yhteistyössä maakunnan ruokakulttuurin tuotteistamiseksi. Pk-yritykset menestyvät erikoistumalla kapeisiin tuotesegmentteihin ja kehittämällä asiakkaille lisäarvoa tuottavia palvelukonsepteja.

Pohjois-Pohjanmaa on tunnettu älytuotteistaan, jotka on kehitetty yhteistyössä elintarvikealan eri tuoteryhmien ja muiden toimialojen kanssa. Alueella toimii lukuisia elintarvikealaa palvelevia erikoistekniikoita käyttäviä ja kehittäviä yrityksiä. Näiden tuotekehitys pohjautuu monitieteiseen tutkimukseen. Alueella on verkottuneita ICT-teknologiaa hyödyntäviä, terveysvaikuttavia tuotteita ja palveluja tuottavia yrityksiä. Ne tarjoavat kokonaisvaltaisia tuote- ja palveluliiketoimintakonsepteja (esimerkkinä elintarvikkeet ja teknologian yhdistävä erityisryhmän kansainvälinen wellness center).

Ruokaturvallisuuden varmistamiseksi hyödynnetään nopeita, spesifisiä analyysi- ja mittaustekniikoita, indikaattoreita sekä jäljitettävyyssjärjestelmien antamia tietoja. Maakunnan elintarvikeala hyödyntää tuoteinnovaatioiden kehityksessä eri alojen osaamista sekä pohjoisuuden mahdollisuudet ja mielikuvat.

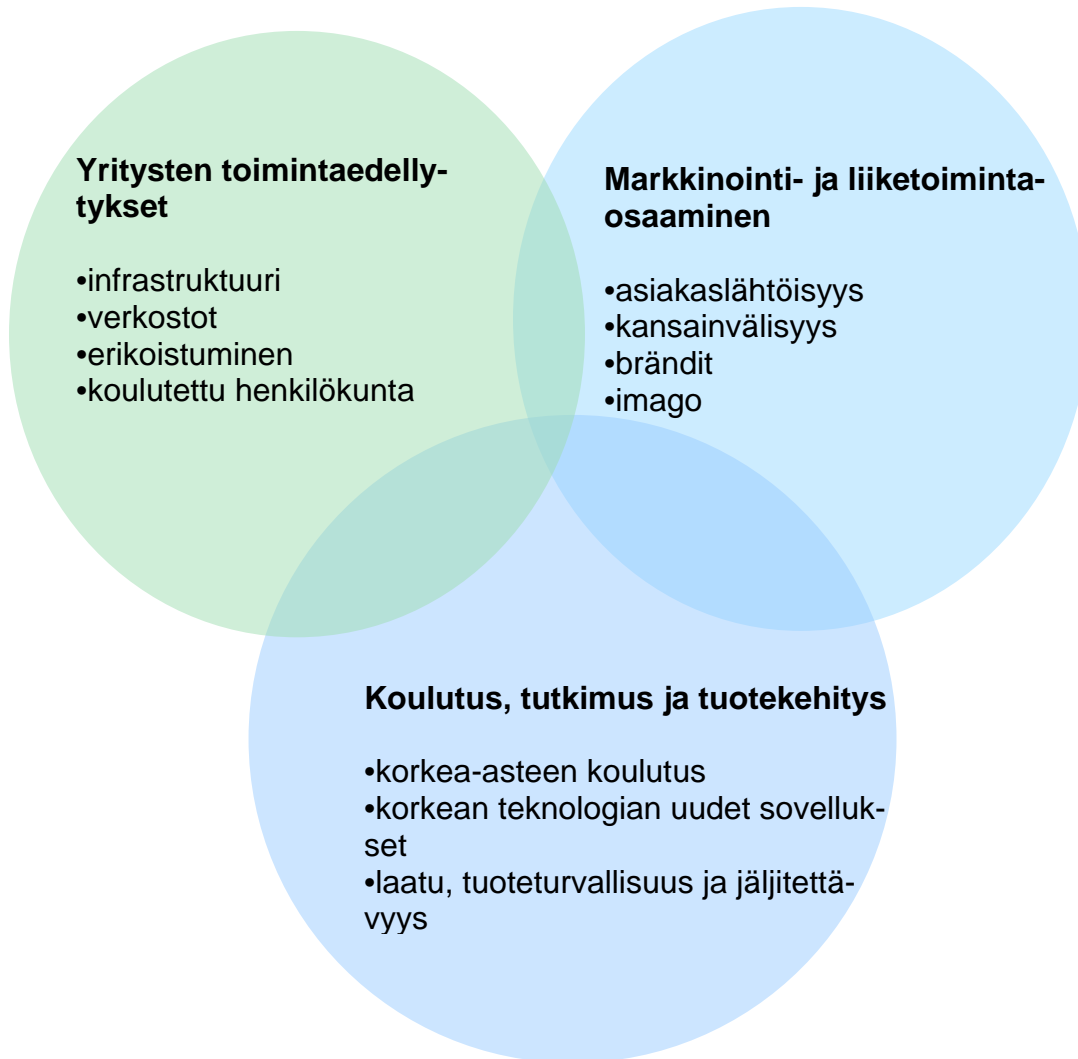
Pohjoisen raaka-aineiden tuotantoa on kehitetty, ja jalostajat saavat riittävästi laadukkaita raaka-aineita. Maakunta on merkittävä maidon-, viljan- ja lihantuotantoalue, joka tunnetaan myös huomattavana luomu- ja luonnontuotteiden teollisena jalostajana. Siemenperunan alalla maakunta lukeutuu globaalien toimijoiden huippuosaajiin. Pohjois-Pohjanmaa on valtakunnan tärkein siemenperunan tuotantoalue ja osaamiskeskittymä, jonka ympärille on muodostunut kansainvälistä kannattavaa liiketoimintaa ja menestyviä yrityksiä.

Tutkimus ja tuotekehitys ovat verkottuneet tehokkaasti yritysten kanssa. Logistiikka ja yhteismarkkinointi toimivat tuottajien ja jalostajien kesken. Yritykset hyödyntävät toiminnassaan ja markkinoinnissaan tehokkaasti tietotekniikkaa ja tuottavat asiakaslähtöisesti ravintoon ja ruokakulttuuriin liittyviä elämyksiä. Alueella on Suomessa ja kansainvälisesti tunnettuja brändejä, jotka käsittävät laadukkaita, eri valmistajien yhdessä ja erikseen tuottamia, perinteisiä, uudenlaisia ja turvallisia tuotteita.

3.3 Kehittämisen painoalat ja avaintoimenpiteet

Elintarvikealan strategiset kehittämisalueet on keskitetty kolmeen painoalaan. Niihin panostamalla käytettävissä olevat voimavarat kohdistuvat oikein, alueen yritys-toiminta vahvistuu ja investointien vaikuttavuus lisääntyy.

Elintarvikealan suurimmat kehityshaasteet ovat yritysten toimintaedellytysten, markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen vahvistaminen sekä koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen panostaminen (kuvio 2).

Kuvio 2. Elintarvikealan kehittämisen painoalat.

3.3.1 Yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen

Elintarvikealan yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen kohdistetaan erityisesti olemassa oleviin yrityksiin huolehtien samalla uusien mikroyritysten perustamisesta. Kehittämistoimet kohdistuvat erityisesti infrastruktuurin ja yritysten välisten verkostojen luomiseen, erikoistumiseen sekä osaavan henkilökunnan kouluttamiseen yrityksille. Elintarvikealan kehittämistoimenpiteiden rahoitusmahdollisuuksia kartoitetaan myös EU:n erilaisista puiteohjelmista, jotka on suunnattu yritysten infrastruktuurin kehittämiseen ja laajentamiseen, yritysten välisen yhteistyön kehittämiseen sekä yritysten ja julkisen sektorin toimijoiden yhteistyön kehittämiseen.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR ja Ruoka-Suomi-teemaryhmä laativat vuonna 2005 keskeisten tahojen yhteistyönä valtakunnallisen *Pk-elintarvikealan imago ja menekinedistämisstrategian vuosille 2006 - 2008* (Neljäs maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma – kuluttajalähtöinen pk-elintarvikejalostus). Sen mukaan maa- ja metsätalousministeriö huolehtii siitä, että elintarvikelain ja asetusten valmistelussa otetaan huomioon pienten yritysten toimintaedellytysten säilyminen ja yhdenmukaiset menettelyt eri puolilla Suomea.

3.3.2 Koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen panostaminen

Koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen liittyviä kehittämistoimenpiteitä ovat korkea-asteen koulutuksen järjestäminen, korkean teknologian uudet sovellukset, tuoteturvallisuus ja jäljitettävyyden sekä pohjoisen raaka-aineet. Laadukkaan, innovatiivisten tuotteiden kehitys luo positiivista näkyvyyttä julkisuudessa.

Korkea-asteen koulutus toteutetaan yritysten tarpeet huomioiden yhteistyössä elintarvikealaa tukevia, olemassa olevia koulutusohjelmia hyödyntäen. Markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen kehittämiseen on Pohjois-Pohjanmaalla monipuolista tarjontaa korkea-asteelta ammatilliseen täydennyskoulutukseen, joten elintarvikealan tarpeet voidaan tyydyttää sen avulla. Korkeakoulutetut ja erityiskoulutetut osaajat takaavat alalle innovatiivisen tuotekehityksen, ravitsemuksellisen osaamisen ja teknologisen kehityksen.

Tutkimukseen ja tuotekehitykseen panostaminen on toimialan kilpailukyvyn kannalta tärkeää. Tutkimus- ja tuotekehityspanostuksia kohdennetaan voimakkaasti tieteen ja teknologian soveltamiseen ja ympäristöllisesti kestävään tuotantoketjuun alan perustutkimusta unohtamatta.

3.3.3 Markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen vahvistaminen

Markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen vahvistaminen elintarvikealalla on kehitystoimenpiteiden painoalue, joka liittyy kiinteästi muiden painoalojen kehittämiseen. Asiakaslähtöisyyden, kansainvälisyyden, merkkituotteistamisen ja imagon vahvistaminen ovat keskeisiä kehityskohteita. Elintarvikealan arvostuksen ja positiivisen imagon kehittämiseen panostetaan ruohonjuuritasolta lähtien eri osapuolten välistä yhteistyötä hyödyntäen.

Markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen kehittämisen painopistealue kytkeytyy läheisesti elintarvikealan pk-yritysten markkinointiongelmien perustuvaan tutkimusohjelmaan vuosille 2005 - 2007 (www.mmm.fi/tutkimus): Elintarvikealan pk-yritysten kilpailukyvyyn vahvistaminen erityiskohteena asiakaskeskeisen markkinointiosaamisen kehittäminen.

Elintarvikealan pk-yritysten markkinointiosaamisen kehittäminen on osa kansallisen ja kansainvälisen ruoka- ja elintarvikepolitiikan, ruokajärjestelmän sekä yrittäjyyden edistämisen kokonaisuutta. Tutkimuskokonaisuus tuottaa uutta tietoa siitä, miten asiakaskeskeisyyttä voidaan konkreettisesti lisätä yrityksissä ja kuinka tätä osaamista voidaan siirtää yrityksiin esimerkiksi koulutuksessa, neuvonnassa ja kehittämishankkeissa. Asiakaskeskeisyyden toteuttaminen edellyttää käytännössä myös pk-yritysten käyttöön sopivien, uusien työkalujen kehittämistä markkinointiin. Elintarvikealaa vaivaa tuotanto- ja tuotekeskeisyys, mikä rajoittaa yrittäjien kykyä ymmärtää kuluttajien sekä kaupan, suurkeittiöiden tai muiden asiakasorganisaatioiden tarpeita. Asiakaskeskeisyyden lisääminen on välttämätöntä, koska pk-yritykset ovat saaneet uusia kilpailijoita myös isommista yrityksistä, jotka hakevat jatkuvasti uusia markkina-aukkoja erikoistuotemarkkinoilta. Myös tutkimusten tulokset osoittavat, että asiakaskeskeisemmät pk-yritykset ovat selvästi kilpailukykyisempiä kuin tuotanto- ja tuotekeskeiset yritykset. Markkinointiongelmien taustalla on usein asiakaskeskeisyyden ja innovatiivisuuden puuttuminen.

Tutkimuskokonaisuuden teemoja ovat: asiakaskeskeisyyden läpivieminen markkinoinnin prosesseihin; asiakasosaamisen kehittäminen, mm. asiakastiedon hankkiminen, yritysten ja asiakkaiden välisen vuorovaikutuksen lisääminen, oppiminen, asiakasosaamisen kytkeminen tuotekehitykseen ja myyninedistämiseen, uusien tiedonhankintamenetelmien käyttöönottoaminen (esim. Internet, kassapäätetieto), asiakaskeskeisen yrityskulttuurin kehittämisen, toimintaympäristön muutosten huomioon ottaminen markkinoinnissa siltä osin, kun se koskee osto- ja kulutusympäristöjen kehitystä sekä kuluttajan käyttäytymistä; markkinointiosaamisen edistäminen; innovatiiviset markkinointiratkaisut, kohteena mm. tuoteominaisuudet, jakelu, raaka-aineiden ja tuotteiden alkuperä ja jäljitettävyyden, markkinointiviestintä, pakkaussuunnittelu, asiakaspalvelu sekä tuotteiden ja palvelujen erilaisuttaminen ja kuluttajan hintaherkkyuden vähentäminen; uusien teknologioiden omaksuminen ja soveltaminen markkinoinnissa, esimerkiksi uudet tieto- ja viestintäteknologiat ja niiden sovellukset perinteisissä palveluissa sekä mahdollisuudet luoda

kokonaan uudentyyppejä palveluja, innovatiiviset, pieniin tuotevirtoihin sopivat jakelukanavat ja liiketoimintamallit, sähköisten markkinapaikkojen hyödyntäminen.

Elintarvikealan kehittämisen avaintoimenpiteet on koottu taulukkoon 2.

4. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan strategiatyö vuosille 2005 - 2020 on toteutettu Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän hallinnoiman maakunnallisen elintarviketyöohjelmahankkeen kautta. Elintarvikestrategiaa on valmisteltu vuoden 2004 aikana laajapohjaisessa työryhmässä, joka kokoontui kaikkiaan 14 kertaa. Strategian johdannossa asetetaan työn tavoitteeksi löytää elintarvikealalta ne painotukset, joiden kehittämiseen maakunnassa keskitytään tarkastelujaksolla.

Elintarvikestrategia perustuu kattavaan maakunnan yrityksille ja asiantuntijoille suunnattuun haastatteluselvitykseen Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan nykytilasta ja kehitystarpeista. Elintarvikealan kehittämistarpeet on strategiassa esitetty maakunnan toimijoiden ja yleisen toimintaympäristön kehittymisen näkökulmasta. Toiminnan tavoitetilassa esitetään useita tärkeitä kehittämistavoitteita, joiden priorisointi aikataulutuksineen toteutuu maakunnallisesti ja alueellisesti laadittavien toimeenpanosuunnitelmien yhteydessä. Oulun seudulla sekä kullakin aluekeskuskella – Oulun Eteläisellä, Raahen seudulla ja Koillis-Suomella – on omat vahvuutensa ja erityispiirteensä sekä alueelle luontainen elinkeino- ja palvelurakenne. Näitä vahvuuksia ja erityispiirteitä hyödyntäen aluekeskukset valitsevat myös elintarvikealan kehittämistä koskevat painopistealueensa.

Elintarvikealan kehittämisen kolme paino-alaa Pohjois-Pohjanmaalla ovat yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen, markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen vahvistaminen sekä koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen panostaminen. Elintarvikealan yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen kohdistetaan erityisesti olemassa oleviin yrityksiin huolehtien samalla uusien mikroyritysten perustamisesta. Kehittämistoimet kohdistuvat erityisesti infrastruktuurin ja yritysten välisten verkostojen luomiseen, erikoistumiseen sekä osaavan henkilökunnan kouluttamiseen yrityksille.

Koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen liittyviä kehittämistoimenpiteitä ovat korkea-asteen koulutuksen järjestäminen, korkean teknologian uudet sovellukset, tuoteturvallisuus ja jäljitettävyyys sekä pohjoisen raaka-aineet. Korkea-asteen koulutus toteutetaan yritysten tarpeet huomioiden yhteistyössä elintarvikealaa tukevia, olemassa olevia koulutusohjelmia hyödyntäen. Tutkimukseen ja tuotekehitykseen panostaminen on toimialan kilpailukyvyn kannalta tärkeää. Tutkimus- ja tuotekehityspanostuksia kohdennetaan voimakkaasti tieteen ja teknologian soveltamiseen ja ympäristöllisesti kestävään tuotantoketjuun alan perustutkimusta unohtamatta.

Markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen vahvistaminen elintarvikealalla on kehitystoimenpiteiden painoalue, joka liittyy kiinteästi muiden painoalojen kehittämiseen. Asiakaslähtöisyyden, kansainvälisyyden, merkkituotteistamisen ja imagon vahvistaminen ovat keskeisiä kehityskohteita. Elintarvikealan arvostuksen ja positiivisen imagon kehittämiseen panostetaan ruohonjuuritasolta lähtien eri osapuolten välistä yhteistyötä hyödyntäen.

Maakunnallinen elintarviketyöohjelma on ollut keskeisenä toimijana Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan kehittämisessä kuluvalle EU-ohjelmakaudella. Elintarviketyöohjelma -hanke päättyi huhtikuussa 2005. Pohjois-Pohjanmaan liitto on lausunnossaan esittänyt, että toimialan kehittämisestä vetovastuulliseksi elimeksi maakuntaan nimetään erikseen sovittavalla menettelyllä elintarvikealan neuvottelukunta. Se työstää strategiassa esitettyjä kehittämistarpeita toimenpiteiksi ja suunnittelee niiden vastuuttamista eri toimijoille. Tässä yhteydessä valitaan myös strategian koordinoinnista vastaava taho. Luonnonvara-alan strategian valmistuttua toimialojen kehittämisen organisointia tarkastellaan kokonaisuutena.

Taulukko 2. Elintarvikealan kehittämisen avaintoimenpiteet

Painoalat/Toimenpiteet	Mahdolliset toteuttajat/vastuutahot
<p><u>A. Yritysten toimintaedellytykset</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Strategian koordinoinnista vastaavan tahon valinta • Yhteistyöelimen perustaminen alan edunvalvojaksi • Verkoston rakentaminen tavoitetilan toteuttamiseksi • Elintarvikealan kehitysrahaston perustaminen • Koulutetun työvoiman saatavuuden ja sukupolvenvaihdosten turvaaminen • Erikoistuneiden tuotantoyksiköiden aktivointi, uusien perustaminen ja tuottavuuden parantaminen • Eri rahoituskanavien monipuolinen hyödyntäminen • Veturiyritysten aktivointi yhteistyöhön 	<p>Pohjois-Pohjanmaan liitto ProAgria Oulun Maaseutukeskus MTT Ruukin tutkimusasema Maaseudun osaamisverkosto Oras Seutukunnat Oulun Kauppakamari Yrittäjäjärjestöt Yritykset, verkostot ja foorumit Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus</p>
<p><u>B. Koulutus, tutkimus ja tuotekehitys</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Elintarvikealan korkea-asteen koulutuksen järjestäminen • Kilpailuedun rakentaminen elintarviketurvallisuuteen ja uusia tekniikkaan perustuen • Tuote- ja prosessiturvallisuuteen, laatuun sekä jäljitettävyyteen liittyvien menetelmien kehittäminen • Uudenlaisten elintarvikesovellusten ja tuotteiden kehittäminen (mm. luomutuotteet, funktionaaliset ja muunto-geeniset elintarvikkeet sekä elämysellisyys-hyvinvointi -tuoteperheen rakentaminen) • Raaka-aineiden optimaalinen käyttö, sivutuotteiden hyödyntäminen ja jätteiden synnyn minimointi 	<p>Oulun yliopisto MTT Ruukin tutkimusasema ja muut tutkimuslaitokset Maaseudun osaamisverkosto Oras Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä ja muut koulutuskuntayhtymät ProAgria Oulun Maaseutukeskus Yritykset Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus/Tekes</p>
<p><u>C. Markkinointi- ja liiketoimintaosaaminen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Asiakaslähtöisen toimintakulttuurin luominen • Markkina-alueen laajentaminen • Markkinointi- ja liiketoimintakoulutuksen lisääminen • Kansainvälisen markkinoinnin ja liiketoiminnan valmennus • Tuotemerkkien kehittäminen maakunnan elintarviketuotteille • Yrityksen liiketoimintaprosessien tehostaminen • Jalostajien yhteismarkkinointi ja logistiikkayhteistyö 	<p>Yritykset ja foorumit MTT Ruukin tutkimusasema Maaseudun osaamisverkosto Oras ProAgria Oulun Maaseutukeskus</p>

Liite 1. ASiantuntija- JA Yrityshaastattelut

Bäckman Tarja, Pohjois-Pohjanmaan liitto, yhteyspäällikkö
 Helaakoski Leila, Pohjois-Pohjanmaan Te-keskus, johtaja
 Huhturi Hilla, Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä/
 Haapajärven ammatti-instituutti/ Maaseudun kehittämispalvelut, Pohjois-
 Pohjanmaan eteläisten pienyritysten elintarviketuotannon kehittämishanke, projek-
 tipäällikkö
 Hyttinen Veikko, Oulunkaaren seutukunta, Oulunkaaren ruokaketju -hanke, projek-
 tipäällikkö
 Kallinen Marja-Leena, Oulun Ateria, ruokapalvelupäällikkö
 Leino Antero, Suomen Perunateollisuusyhdistys, Elintarviketeollisuusliitto ry, johta-
 ja, asiamies
 Myllykoski Liisa, Oulun yliopisto, laboratorioinsinööri
 Nuolioja Vesa, ProAgria Oulun Maaseutukeskus, johtaja
 Oilinki-Nenonen Pirkko, Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus, eEnnakointi Pohjois-
 Pohjanmaalla -projekti, projektipäällikkö
 Perälä-Heape Maritta, TEKES, teknologia-asiantuntija
 Pesola Tuomo, Oulun seudun ammattikorkeakoulu, koulutusohjelman johtaja
 Pitkänen Jarmo, Kuusamon kaupunki, elinkeinotoimi, Food & Travel -projekti, pro-
 jektipäällikkö
 Saukko Maire, Pohjois-Pohjanmaan ammattioppilaitos, elintarvikeosasto, osaston-
 johtaja
 Suhonen Pirkko, Medipolis GMP Oy, toimitusjohtaja
 Tausta-Ojala Maija-Liisa, ProAgria Oulun Maaseutukeskus, Maa- ja kotitalousnais-
 ten piirikeskus, toiminnanjohtaja
 Tittonen Kari, Haapaveden ammattioppilaitos, kehittämis- ja kansainvälistymis-
 päällikkö
 Vitikka Jukka, Juvitrade Oy, yrityskonsultti
 Vitikka Päivi, Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä, Elintarvike-
 työohjelma, ELO Pohjois-Pohjanmaa, elintarvikekoordinaattori
 Väänänen Terttu, Pohjois-Pohjanmaan liitto, aluekehityspäällikkö
 Yliniemi Ilkka, Pohjois-Pohjanmaan liitto, kehitysjohtaja
 Åkerlund Heikki, Ouluseutu Yrityspalvelut, Region Food –hanke, projektipäällikkö

Lisäksi haastateltiin seuraavat yritykset ja henkilöt, joista osa voidaan lukea kuulu-
 vaksi yhtä hyvin myös asiantuntijaryhmään:

Aitokka Oy, Pudasjärvi, Kerttu Keihäskoski, toimitusjohtaja
 Aito-Onni Oy, Haapavesi, Antti Niittykoski, toimitusjohtaja
 Antell-Leipomot Oy, Oulu, Annukka Lantto, toimitusjohtaja
 Hätälä Oy, Oulu, Riku Isohätälä, toimitusjohtaja
 Juusto Kaira Oy, Kuusamo, Jouko Juntunen, toimitusjohtaja
 K-Citymarket Oulu Kaakkuri, Oulu, Jukka Ruusu, kauppias

Kitkan Herkku Ky, Kuusamo, Marko Mäkelä, yrittäjä
 Koivulan Kotijuustola, Muhos, Aarre Pitkänen, yrittäjä
 Kotivara Oy, Oulu, Jorma Orvola, toimitusjohtaja
 Kylmänen Food Oy, Rantsila, Antti Kylmänen, toimitusjohtaja
 Marjarannikko Oy, Raahen, Tauno ja Pirkko Siermala, yrittäjät
 Maustaja Oy, Pyhäntä, Markku Tuuli, toimitusjohtaja
 Niittymylläri, Liminka, Matti Kylmänen, yrittäjä
 Putaan Pulla Ky, Haukipudas, Reino Tyykiluoto, toimitusjohtaja
 Raisio Yhtymä, RavintoRaisio/Ruokaperuna, Vihanti, Jukka Hillukkala, toimialajohtaja
 Ruokapohjola Oy, Oulu, Jaakko Kuuluvainen, toimitusjohtaja
 Suomen Spar Oyj, Oulu, Pertti Palosaari, kenttäpäällikkö
 Trifol Oy, Sievi, Jouni Holsti, toimitusjohtaja
 Valio, Oulu, Martti Kimpimäki, tehtaan päällikkö
 Vanhakoski Ky, Kärsämäki, Markku Koski, yrittäjä

Seuraavat haastattelut tehtiin syksyllä 2004:

Manninen Veli-Tapio, Pyhäjärven kaupunki, Luomuhurukka/ Luonnonvarat euroiksi
 -hanke, projektipäällikkö
 Myllyselkä Pertti, Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä, EU-
 suhdepäällikkö
 Pisilä Eero, Pohjoisen Kantaperuna Oy, kehitysjohtaja
 Salovaara Hannu, Helsingin yliopisto, elintarviketeknologian laitos, viljateknologian
 osasto, professori
 Vasara Erkki, Elintarvikealan osaamiskeskus ELO, toiminnanjohtaja
 Valkonen Jari, Helsingin yliopisto, soveltavan biologian osasto, kasvipatologian la-
 boratorio, professori

Liite 2. ELINTARVIKEALA POHJOIS-POHJANMAALLA

PAINOISTEKLUSTERIT

ELINTARVIKE & BIOKLUSTERI, perustiedot

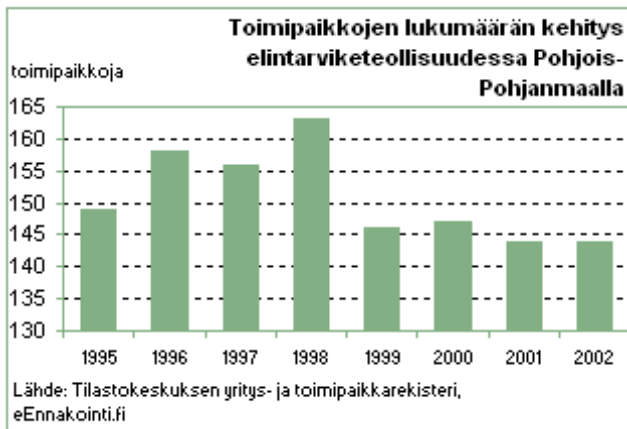
syksy 2004

Klusteria edustaa Tilastokeskuksen TOL2002 – luokituksen toimiala 15 (elintarvikkeiden ja juomien valmistus). Bioteknologia-alan osalta ei ole käytettävissä tarkkoja tilastotietoja maakunnan osalta, mutta ET-LA on julkaissut alasta koko maata koskevan raportin. Lisäksi Oulun kaupungin kasvusopimuksessa on määritelty yhdeksi painoalaksi bioteknologia.

Elintarviketeollisuus Pohjois-Pohjanmaalla 2002 (lähde: Tilastokeskus, yritys- ja toimipaikkarekisteri ja työssäkäyntitilasto)

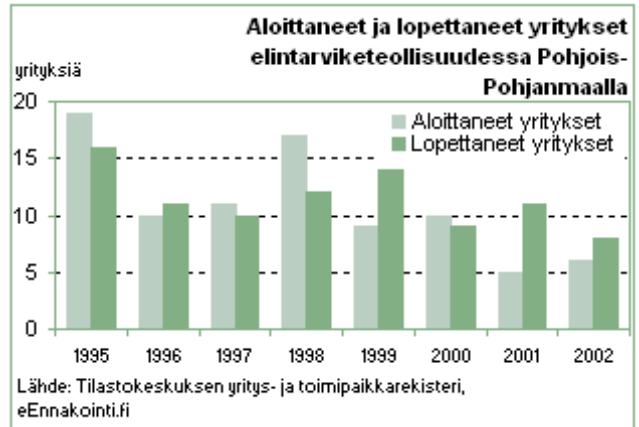
Yritysten toimipaikkojen lkm	144
Yritysten henkilöstö	1588
Osuus koko maan henkilöstöstä %	4,2
Alueella asuva työvoima 2002 (ennakkotieto)	1910
Yritysten liikevaihto milj. €	378
Osuus koko maan liikevaihdosta %	4,6

Klusterin alueella asuvasta työvoimasta 54 % oli miehiä ja 46 % naisia vuonna 2001.

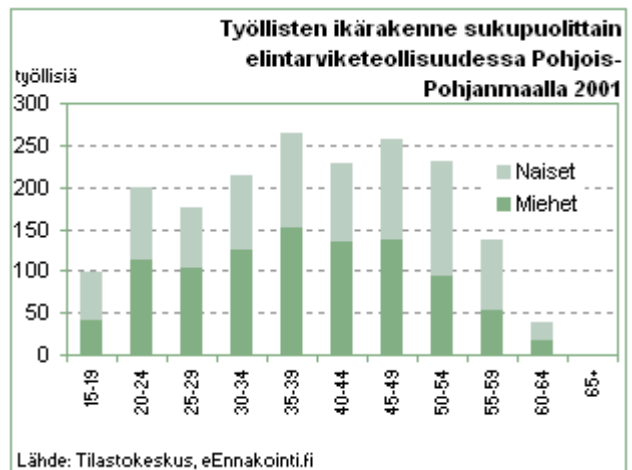

Toimipaikkojen lukumäärä on laskenut 1990-luvun loppun jälkeen ollen 144 vuonna 2002. Lopettaneita yrityksiä näyttäisi olevan parina viimeisenä vuonna enemmän kuin aloittaneita.

Suhdannotiedot

Klusterin työllisten määrä eri ikäluokissa sekä sukupuolijakauma ikäluokan sisällä näkyvät alla olevasta kuvasta. Kuvasta näkyy, että miesten määrä on nuoremmissa ikäluokissa suurempi, mutta vanhemmissa pienempi kuin naisten. Työllisistä 22 % on yli 50-vuotiaita, eli heidän voidaan olettaa jäävän eläkkeelle seuraavan 10 vuoden aikana (lähde: Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto).

Työministeriön työnvälitystilaston tilannekatsauksen mukaan klusterissa oli huhtikuussa 2004 Pohjois-Pohjanmaalla avoimia työpaikkoja 5 kappaletta. Työtömiä oli 111, joista miehiä 48 ja naisia 63. Lomautettuna oli 7 henkilöä (lähde: Työministeriö).

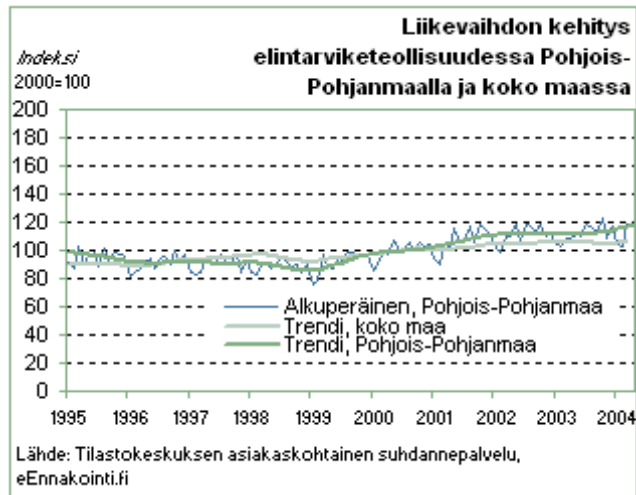

PAINOPISTEKLUSTERIT

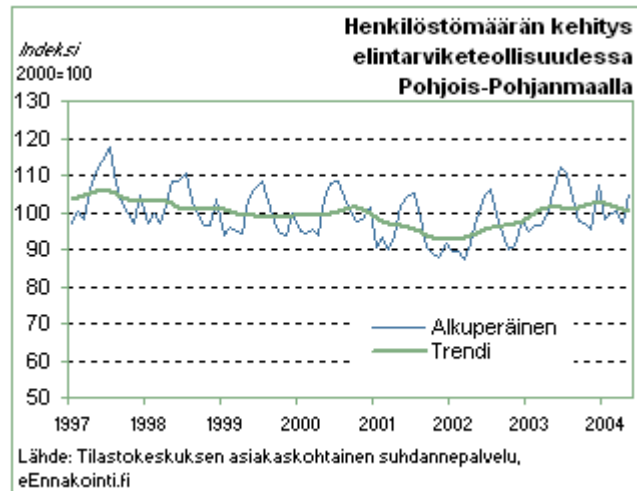
ELINTARVIKE & BIOKLUSTERI, suhdanne- ja ennustetiedot

syksy 2004

Suhdannekehitys elintarvike & bioklusterissa

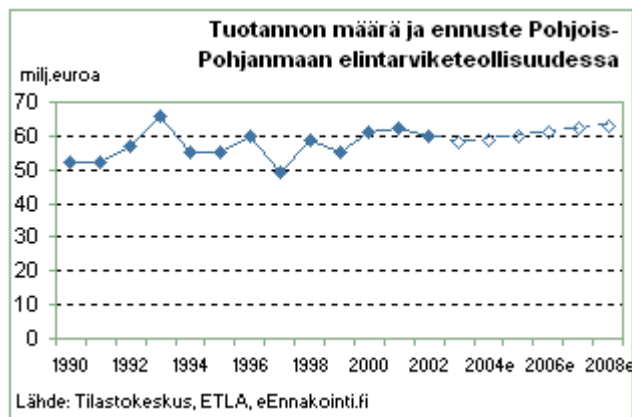

Elintarvikkeiden ja juomien valmistuksen (15, 16) liike-vaihto kasvoi vuoden 2003 viimeisellä neljänneksellä noin 2 % ja vuoden 2004 ensimmäisellä neljänneksellä lähes 4 %. Vuoden 2003 toisella ja kolmannella neljänneksellä liikevaihto oli lievästi supistunut edellisvuoden vastaaviin neljänneksiin verrattuna.

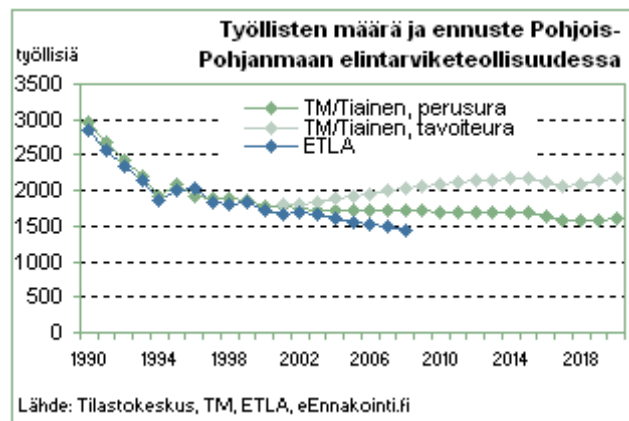

Elintarvikkeiden ja juomien valmistuksen (15, 16) henkilöstömäärä kasvoi vuoden 2003 jokaisena kuukautena edellisen vuoden vastaavaan kuukauteen verrattuna. Alkuvuodesta 2004 kasvu hidastui. Ensimmäisellä neljänneksellä 2004 henkilöstön kasvu oli 3,7 %. Huhti- ja toukokuussa 2004 henkilöstömäärä ei enää kasvanut, vaan jopa väheni hiukan.

Ennustetiedot elintarvike & bioklusterissa

ETLA:n tekemässä ennusteessa vuoteen 2008 odotetaan alan työllisyyden laskevan tuotannon kasvusta huolimatta. Työministeriön perusuran ennusteen mukaan työllisyys laskee hitaasti pidemmällä aikavälillä Pohjois-Pohjanmaalla.

Liite 3. ELINTARVIKEALAN HANKKEET POHJOIS-POHJANMAALLA VUONNA 2004

Hankkeen nimi	Hankkeen keskeisimmät tavoitteet	Toteutusaika ja -alue	Hallinnoijataho/ tarkemmat lisätiedot
Elintarviketyöohjelma	Hankkeen tavoitteena on kehittää, edistää ja tukea seutukunnallista, maakunnallista, ylismaakunnallista ja valtakunnallista elintarviketuotantoa. Tavoitteena on edistää paikallisten yritysten tuotteiden näkymisistä markkinoilla, edesauttaa uusien, innovatiivisten hankkeiden ja toimijaverkostojen syntymistä sekä kehittää ammatillista seminaaritoimintaa. Lisäksi hanke toimii Elintarvikeosaamiskeskus ELO:n Pohjois-Pohjanmaan solmukohtana ja siirtää verkoston avulla tutkimustietoa maakuntaan.	2.1.2002 - 31.4.2005 Pohjois-Pohjanmaa	Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä Päivi Vitikka PL 213 90101 Oulu Puh. 040 5903 826
Kuusamo Food & Travel	Hankkeen tavoitteena on paikallisten raaka-aineiden ja elintarvikkeiden näkyvyyden ja saatavuuden edistäminen Koillismaahan matkailu- ja ravitsemisyhteisöissä. Lisäksi tavoitteena on uusien tuotteiden ja tuoteperehden kehittäminen, yritysten konsultointi ja kouluttaminen sekä myynti- ja markkinointitapahtumien järjestäminen yrityksille.	15.7.2004 - 31.12.2006 Koillismaahan seutukunta	Kuusamon kaupunki Jarmo Pitkänen Kaiterantie 22 93600 Kuusamo Puh. 040 7738 000 jarmo.pitkanen@kuusamo.fi www.ruokakuusamo.com
Neliapila	Hankkeen tavoitteena on lisätä jalostustoiminnan mahdollisuuksien ja osaamisen kehittämistä. Lisäksi hanke järjestää luonnontuote- ja elintarvikealan jatkojalostuskoulutusta.	1.9.2003 - 31.7.2005 Raahen, Siika-Latvan ja osa Oulun seutukuntaa	Siika-Latvan kehittämisskeskus Kaarina Konola PL 41 92501 Rantsila Puh. (08) 210 9227, 040 7012 104 kaarina.konola@rantsila.fi
Tyrni elinkeinoksi	Hankkeen tavoitteena on jalostaa viljelyvarmoja, satoisia tyrnilajikkeita ja lisätä tyrnin taimia alueen viljelijöille. Lisäksi parannetaan viljelyn kannattavuutta ja viljelijöiden ammattitaitoa sekä valistetaan kuluttajaa tyrnin terveellisyydestä ja käyttömahdollisuuksista.	1.6.2001 – 31.12.2004 Oulunkaaren, Ylivieskan, Oulun, Siika-Latvan, Nivala-Haapajärven ja Raahen seutukunnat	MTT Pohjois-Pohjanmaan tutkimusasema Tutkimusasemantie 15 92400 Ruukki

Hankkeen nimi	Hankkeen keskeisimmät tavoitteet	Toteutusaika ja -alue	Hallinnoijataho/ tarkemmat lisätiedot
Huvikumpu 2	Hankkeen tavoitteena on luonnonmukaisen lastenhoidon ja ravitsemuksen koulutusmallin kehittäminen, minkä avulla edistetään luomuja lähiruoan käyttöä alueen ammattikeittiöissä ja luonnonmukaisen lastenhoidon periaatteita päiväkodeissa	1.2.2002 - 30.6.2004 (hanke päätynyt, toiminnot jatkuvat) Ylivieskan, Raahen ja Nivala-Haapajärven seutukunnat	Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä Ylivieskan tekniikan ja sosiaalialan oppilaitos PL 124 84100 Ylivieska
Pohjois-Pohjanmaan eteläisten pienyritysten elintarviketuotannon kehittämishanke	Hankkeen tavoitteena on elintarvikkeiden tuotekehityksen, jalostuksen ja markkinoinnin kehittäminen paikallisia korkealaatuisia raaka-aineita hyödyntäen. Lisäksi tavoitteena on yhteistyön edistäminen ja verkottuminen sekä lähiruoka-asian eteenpäinvieminen	1.8.2001 - 31.8.2005 Raahen, Ylivieskan, Nivala-Haapajärven ja Siika-Latvan seutukunnat	Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä/ Haapajärven ammatti-instituutti/ Maa-seudun kehittämisspalvelut Hilla Huhturi Erkkiläntie 1 85800 Haapajärvi Puh. 040 5500 063 hilla.huhturi@cop.fi
Luonnonvarat euroiksi/ Luomuherukka	Hankkeen tavoitteena on luoda uusia ansiomahdollisuuksia yrttien ja erikoiskasvien viljelystä, luonnon tuotteiden keruusta ja niiden jatkojalostuksesta. Lisäksi tavoitteena on modernisoida luomuherukan viljelymenetelmiä ja luoda uusia tuotteita luomuherukasta sekä luoda pohjaa Luonnontuotokeskuksen perustamiseksi Pyhäjärvelle.	10.5.2001 - 31.12.2005 Nivala-Haapajärven seutukunta	Pyhäjärven kaupunki Veli-Tapio Manninen PL 15 86801 Pyhäsalmi Puh. 040 5336 924 veli-tapio.manninen@pyhajarvi.fi

Hankkeen nimi	Hankkeen keskeisimmät tavoitteet	Toteutusai- ka ja -alue	Hallinnoijataho/ tarkemmat lisätiedot
Oulunkaaren ruokaketju	Hankkeen tavoitteena on olla koulu- tus- ja tuotekehityspainotteinen koko alueen ruokaketjua kehittävä – Pel- lolta pöytään -periaatteella toimiva hanke, johon kuuluu koko ketjun ke- hitystehtävät. Hankkeen tavoitteena on kehittää oulunlahiruoka.fi - sivusto, johon kerätään tiedot elin- tarvikeyrityksistä ja joka toimii myös kauppapaikkana. Tavoitteena on tukea hankealueen maataloustuotantoa ja elintarvikkei- den jatkojalostusta, parantaa tuotta- jien toimintaedellytyksiä sekä synnyttää alueelle uudentyypistä maataloustuotantoa	10.5.2002- 31.12.2005 Oulunkaaren seutukunta, Oulun seu- tukunta (Haukipu- das, Kiiminki ja Muhos)	Oulunkaaren seutukunta Veikko Hyttinen Piisilta 1 91100 li Puh. 0400 166 655 veiko.hyttinen@oulunkaa- ri.com www.oulunlahiruoka.fi
Teurastuksen sivutuot- teiden hyödyntäminen ja paikallisen lihan markki- nointi	Hankkeen tavoitteena on teurastus- ja lihanleikkuutoiminnan kehittämi- nen siten, että eläimestä saadaan hyötykäyttöön lihan ja nahan lisäksi muita ravinto-opillisesti tai kulinari- sisesti arvokkaita osia. Lisäksi tavoit- teena on lihatuotteiden ja markki- noinnin kehittäminen painottaen lä- hiruokaa ja luonnonmukaisesti tuo- tettuja elintarvikkeita	1.1.2003 – 31.5.2005 Pudasjärvi ja lähikunnat	Koillis-Pohjanmaan amma- tillisen koulutuksen kun- tayhtymä Pudasjärven ammattioppi- laitos Kerttu Keihäskoski Jyrkkäkoskentie 18 93100 Pudasjärvi Puh. 040-523 6684 kerttu.keihaskoski@koulu. pudasjarvi.fi
Region Food	Hankkeen tavoitteena on lisätä elin- tarvikealan pienyritysjäytystä Ouluseu- dulla parantamalla alueella jalostet- tujen tuotteiden ja tuottajien tunnet- tuutta, lisäämällä yrittäjien välistä yhteistyötä liiketoimintojen eri osa- alueilla sekä parantamalla alueella toimivien yritysten kilpailukykyä.	1.7.2003- 28.2.2006 Ouluseutu	Ouluseutu Yrityspalvelut Heikki Åkerlund PL 22 90015 Oulu Puh. (08) 5584 1307, 044 7031 307 heikki.akerlund@ouka.fi
Maasta markkinoille II	Hankkeen tavoitteena on lähiruoan tuotannon ja käytön edistäminen Pohjois-Pohjanmaalla. Tavoitteena on kehittää tuottajien, ensiasteen jalostajien ja asiakkaiden yhteistyö- muotoja sekä toimitusketjun laatua ja logistiikkaa, erityisesti kuljetusten ja varastoinnin osalta.	1.1.2004 – 28.2.2006 Ouluseutu, Raahen ja Ylivieskan seutukunnat	Oulun yliopisto Tuotantotalouden osasto Ulla Lehtinen PL 4610 90014 Oulun yliopisto Puh. (08) 5532 934 ulla.lehtinen@oulu.fi

Liite 4. ELINTARVIKEYRITYKSET TOIMIALOITTAIN JA MAAKUNNITTAIN VUONNA 2004

Elintarvikeyritykset (alle 20 henk.) toimialoittain 3/2004.

	Teurastus ja lihanjalos- tus	Kalan- jalostus	Vihannes- ten sekä marjojen ja hedel- mien jalos- tus	Maidon jatkojalos- tus	Myllytuot- teiden valmistus	Leipomo- toiminta	Juomien valmistus	Muiden elintarvik- kei-den jalostus	Yht.
Uusimaa	62	28	52	13	26	144	22	64	411
Varsinais-Suomi	53	63	55	12	29	87	15	65	379
Satakunta	36	14	34	3	6	47	3	18	161
Kanta-Häme	10	5	30	2	6	22	7	15	97
Pirkanmaa	22	3	17	6	6	71	7	17	149
Päijät-Häme	14	4	19	3	8	30	7	14	99
Kymenlaakso	14	8	25	4	8	39	4	17	119
Etelä-Karjala	13	19	16	0	8	38	4	13	111
Etelä-Savo	18	14	12	5	7	58	8	12	134
Pohjois-Savo	17	6	21	7	10	67	6	12	146
Pohjois-Karjala	12	18	24	3	4	48	6	9	124
Keski-Suomi	26	14	42	8	16	71	6	18	201
Etelä-Pohjanmaa	15	4	48	11	8	80	6	16	188
Pohjanmaa	12	23	12	1	3	51	1	7	110
Keski-Pohjanmaa	3	7	23	2	2	8	3	8	56
Pohjois-Pohjanmaa	22	20	22	14	7	58	6	29	178
Kainuu	5	4	22	2	3	19	2	5	62
Lappi	33	17	23	3	2	33	4	11	126
Ahvenanmaa	4	16	9	0	0	10	2	5	46
Yhteensä	391	287	506	99	159	981	119	355	2897
%	13	10	17	3	5	34	4	12	98
	13,50	9,91	17,47	3,42	5,49	33,86	4,11	12,25	

Lähde: Ruoka-Suomi teemaryhmä 2004, yritystilastot

Elintarvikeyritykset (yli 20 henk.) toimialoittain 3/2004

	Teuras- tus ja lihanja- lostus	Kalan jalostus	Vihan- nesten sekä marjo- jen ja hedel- mien jalostus	Maidon jatkoja- lostus	Mylly- tuottei- den valmis- tus	Leipo- matoi- minta	Juomi- en val- mistus	Muiden elintar- vikkei- den ja- lostus	Yht.
Uusimaa	15	3	2	11	4	25	6	22	88
Varsinais-Suomi	10	7	4	0	2	10	2	9	44
Satakunta	7	0	4	1	1	3	1	3	20
Kanta-Häme	2	1	1	4	0	2	0	1	11
Pirkanmaa	6	0	1	2	2	15	1	3	30
Päijät-Häme	0	0	0	1	1	6	1	2	11
Kymenlaakso	1	0	0	1	0	5	0	0	7
Etelä-Karjala	1	0	0	0	0	4	0	1	6
Etelä-Savo	1	0	0	0	0	2	0	0	3
Pohjois-Savo	2	2	3	2	0	1	3	0	13
Pohjois-Karjala	1	0	1	3	0	5	0	0	10
Keski-Suomi	1	0	1	2	0	3	0	1	8
Etelä-Pohjanmaa	1	0	1	3	0	7	0	0	12
Pohjanmaa	1	0	4	2	1	3	0	0	11
Keski-Pohjanmaa	1	0	4	3	0	2	0	0	10
Pohjois- Pohjanmaa	2	1	1	2	1	6	0	2	15
Kainuu	1	0	2	0	0	0	0	1	4
Lappi	2	0	0	0	0	1	1	0	4
Ahvenanmaa	1	1	0	1	0	1	0	1	5
Yhteensä	56	15	29	38	12	101	15	46	312
%	18	5	9	12	4	32	5	15	100
	17,95	4,81	9,29	12,18	3,85	32,37	4,81	14,74	

Lähde: Ruoka-Suomi teemaryhmä 2004, yritystilastot

Liite 5. ELINTARVIKESTRATEGIAT/-OHJELMAT MAAKUNNITTAIN

Maakunta	Tilanne syksyllä 2004
Uusimaa ja Itä-Uusimaa	Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan pk-elintarvikealan kehittämisohjelma vuoteen 2006 valmistui 22.11.2002. Ohjelmaan voi tutustua osoitteessa www.foodcentre.helsinki.fi/elintarvikealan%20strategia.pdf Lisätietoja Tiina Piilo, tiina.piilo@helsinki.fi
Varsinais-Suomi	Maakunnallinen elintarvikestrategia on valmistunut elokuussa 2003. Toteutus käynnissä. http://www.utu.fi/fff/kuvat/ELO-valmis%20150803.pdf Lisätietoja Marjo Mäkinen-Aakula, marjo.makinen-aakula@utu.fi Lisätietoa elintarvikealasta Varsinais-Suomessa TE-keskuksen ennakointipalvelusta http://www2.te-keskus.fi/new/var/Julkaisut/29082003_Luotain_elintarvike.pdf
Satakunta	Satakunnan elintarvikealan kehittämisohjelma 2000 - 2006 valmistui vuonna 2000 ja sen laativat yhteistyössä Satakunnan TE-keskus, Pyhäjärvi-instituutti ja Satafood. Väliarviointi touku-kuussa 2004 (Pyhäjärvi-instituutti) Lisätietoja Erkki Salomaa, erkki.salomaa@pyhajarvi-instituutti.fi tai Eila Törmä, eila.torma@satafood.net
Kanta-Häme	Elintarvikeala 2003 - 2006, kehittämishankkeiden linjat- ohjelma on valmistunut. Lisätietoja Anne Arstila, anne.arstila@agropolis.fi (saatavissa pdf -muodossa)
Pirkanmaa	Pirkanmaan elintarvikealan toimialastrategia laadittiin vuonna 2001 TE-keskuksen toimeksiannosta. Se on työkalu, jolla on tarkoitus ohjata elintarvikealan kehittämishankkeita vuoden 2006 loppuun. Asiakirja löytyy sähköisesti osoitteesta: http://www.piramk.fi/palveluosasto/pdf/ATEK-raporttiB.pdf Lisätietoja Eeva Lamminen, eeva.lamminen@pirko.fi

- Päijät-Häme** Hämeen Te-keskuksen alueellinen teknologiastrategia 2004 (elintarvikestrategia osa) www.te-keskus.fi/hame.
anne.arstila@agropolis.fi. Saatavissa pdf –muodossa
- Kymenlaakso** Elintarvikealan toimialaohjelma 2000 - 2006 on laadittu TE-keskuksen toimeksiantona. Välikauden ja uuden ohjelmakauden tilanteen arviointi alkoi syksyllä 2004
Lisätietoja Tuula Repo, tuula.repo@proagria.fi
- Etelä-Karjala** Elintarvikealan toimialaohjelma 2000 - 2006 on laadittu TE-keskuksen toimeksiantona. Välikauden ja uuden ohjelmakauden tilanteen arviointi alkoi syksyllä 2004
Lisätietoja Leena Hyrylä, leena.hyryla@proagria.fi
- Etelä-Savo** Etelä-Savon elintarviketalouden kehittämisohjelma 2001 - 2006 on valmistunut 2001. Ohjelma löytyy sähköisessä muodossa linkeistä http://www.esavo.fi/klusterit/elintarvike_kansi.pdf ja http://www.esavo.fi/klusterit/elintarvike_sisalto.pdf

Päivitys tehtiin 2003. Päivitys koski ohjelman toteutumista eli kappaletta 5: kehittämistavoitteet ja -toimenpiteet -osiota. Päivitys saatavissa sari.makinen-hankamaki@ekoneum.com
- Pohjois-Savo** ”Puhtaasti Parasta!”
Pohjois-Savon elintarvikealan kehittämisohjelma 2003 - 2010.
Lisätietoja Vuokko Tuononen, vuokko.tuononen@suonenjoki.fi
- Pohjois-Karjala** Pohjois-Karjalan elintarvikeklusterin kehittämisstrategia 2000 - 2006.
Päivitys toimialoittain käynnissä.
Lisätietoja Olli Riikonen, olli.riikonen@pohjois-karjala.fi
- Keski-Suomi** Keski-Suomen pk-elintarvikealan kehittämisohjelma vuosille 2001 - 2006 laadittiin Keski-Suomen TE-keskuksen maaseutu-osaston toimeksiannosta. Päivitys käynnissä. Ohjelma on luetavissa osoitteessa <http://www.ruokacentria.com/teemaohjelmah.htm>. Marja-alalle tehtiin oma strategia vuonna 2004.
Lisätietoja Marja Seuranen, marja.seuranen@jypoly.fi
- Etelä-Pohjanmaa** Etelä-Pohjanmaan klusteriohjelma – elintarvikestrategia on käynnistynyt.
Lisätietoja <http://www.te-keskus.fi/etela-pohjanmaa> KLUSTERIOHJELMA tai elintarvikeklusterin ohjelmapäällikkö Pekka Rinta-Jouppi; pekka.rinta-jouppi@te-keskus.fi

- Pohjanmaa** Elintarvikealan ohjelmatyö aloitetaan vuonna 2004.
Lisätietoja Ann-Sofi Strandberg, ann-sofi.strandberg@vaasa.fi
- Keski-Pohjanmaa** Erillistä elintarvikeohjelmaa tai –strategiaa ei ole laadittu, mutta TE-keskuksen maaseutuosaston rahoittamana toimii maakunnallinen Pienimuotoisen elintarvikealan kehittämishanke.
Lisätietoja Rauni Kivelä, rauni.kivela@kpedu.fi
- Pohjois-Pohjanmaa** Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan strategia 2005 -2020
Lisätietoja Päivi Vitikka, puh. 040 5903 826. Julkaisua saatavana Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksesta, pohjois-pohjanmaa@te-keskus.fi
- Kainuu** Maakunnallinen elintarvikeohjelma löytyy sivuilta 31 - 33 KAINUUN MAAKUNTAOHJELMA 2003 - 2006.
Lisätietoja Leena Heinola, leena.heinola@oulu.fi
- Lappi** Lapissa toimivan Elintarvikekoordinaatio-hankkeen toimesta ollaan päivittämässä Lapin elintarvikealan kehittämisohjelmaa 2000 – 2006.
Lisätietoja Jussi Veijola, jussi.veijola@proagria.fi

Pohjois-Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskus
PL 15, 90101 OULU
Viestikatu 1, 90100 Oulu
puh. (08) 536 8000
faksi (08) 536 8031
www.te-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa
etunimi.sukunimi@te-keskus.fi

ISBN 952-5547-09-4
ISSN 1457-4004